

OLIY TA'LIMDA O'QITISHDA INNOVATSION METODLARDAN FOYDALANISH

Xasanova Maxfuza Saxibovna

Assistent o'qituvchi

Andijon mashinasozlik instituti

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada innovatsion metodlar va texnologiyalar xususida fikr yuritiladi. Shuningdek, bugungi kundagi talim jarayonida, xususan ona tilini yoki ingliz tilini yoki boshqa modullarni yoki xorijiy tillarni o'qitish bo'yicha turli qo'llanilayotgan innovatsion pedagogik texnologiyalar mazmuni haqida ham mulohazalar bayon etilgan.

***Kalit so'zlar:** talaba, o'qituvchi, jarayon, metod, sifat, pedagog, loyiha, zamonaviy talim, innovatsion texnologiyalar.*

ABSTRACT

This article discusses innovative methods and technologies. There are also comments on the content of innovative pedagogical technologies used in today's teaching process, in particular the teaching of mother tongue or English or other modules or foreign languages.

***Keywords:** student, teacher, process, method, quality, pedagogue, project, modern education, innovative technologies.*

АННОТАЦИЯ

В данной статье рассматриваются инновационные методы и технологии. Также есть комментарии по содержанию инновационных педагогических технологий, используемых в современном учебном процессе, в частности, при обучении родному языку или английскому или другим модулям или иностранным языкам.

***Ключевые слова:** студент, учитель, процесс, метод, качество, педагог, проект, современное образование, инновационные технологии.*

KIRISH

Mamlakatimiz ta'lim tizimida so'nggi yillarda amalga oshirilayotgan keng qamrovli islohotlarning zamirida oliy ta'lim tizimini mazmunan yangilash, axborotlar globallashtgan bir davrda mazkur ta'lim tizimida pedagogik faoliyat yuritayotgan professor-o'qituvchilarning ta'lim-tarbiya jarayonini tashkil etishni modernizatsiyalash, mazkur jarayonga innovatsion texnologiyalarni tadbiiq etish, bu

borada xorij tajribalaridan samarali foydalanish kabi muhim vazifalarni qamrab olgan.

Mazkur vazifalarni amalga oshirishda bugungi kun pedagogi zimmasiga ta'lim-tarbiya mazmuniga bog'liq innovatsion ta'lim texnologiyalarini tanlash, mashg'ulotlar ishlanmalari va texnologik xaritalarni loyihalash, ularda belgilangan o'quv maqsadlarini amalda qo'llay olish, talabalarning yosh, psixologik va ergonomik xususiyatlariga asosan talaba shaxsiga yo'naltirilgan ta'limni tashkil eta olish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Ma'lumki, har qanday o'quv mashg'ulotini loyihalashtirishda o'quv maqsadi katta ahamiyatga egadir [1-12].

Binobarin, maqsadni belgilash – texnologiyalashtirishning asosiy omili hisoblanib, pedagogik texnologiyani loyihalashtirish, o'quv jarayonini tuzish hamda tashkillashtirish shundan boshlanadi. Ma'limku, maqsad – bu ko'zlanayotgan natija model ko'rinishidagi muhim yo'nalishning mahsuli hisoblanib, ta'lim subektlarining faoliyat yakunida egallashlari ko'zlanayotgan narsadir. Natija esa o'z navbatida, birinchidan, o'quv faoliyatidan olingan natija ta'lim oluvchining rivojlanishida oldingi siljish bo'lib, bu uning u yoki bu faoliyatida o'z aksini topadi [13-25]. Ikkinchidan esa ta'lim jarayonining samarali borishini namoyon qilib, maqsadga erishilganlik darajasini xususiyatlaydi, ta'lim berish va ta'lim olish jarayoni natija maqsadga mos kelgandagina tugaydi. Demak, o'quv maqsadlarini belgilashda uning oldindan rejalashtirilgan natijalarga to'la ravishda mos kelishi muhim ahamiyatga egadir.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Bugungi kunda ta'lim jarayonida, ayniqsa, xorijiy tillarni o'qitishda mavjud muammolarni izchil tahlil qilarkanmiz, beixtiyor quyidagi haqli savollar o'rta tashlanishini ko'ramiz: nima uchun ta'lim jarayoniga tadbiiq etilayotgan pedagogik texnologiyalar to'laqonli natija bermayapti? Chet tilida o'qish, yozish, gapirish, tinglash kabi kompetensiyalarini shakllatirishda yuzaga kelayotgan murakkabliklarning yechimi qanday? Talaba yodlagan grammatik qoidalarni, so'zlarni, birikmalarni og'zaki nutqda qo'llashdagi passivlik darajasini aktivlikka o'zgartirish uchun nima qilish kerak? Talaba xorijiy tilda olib boriladigan muloqot jarayonida "javob beruvchi" pozitsiyasidan "savol beruvchi" pozitsiyasiga olib chiqishga qaratilgan texnologiyalar mavjudmi? Albatta mazkur muammolarning yuzaga kelishi muayyan sabablarga asoslanadi [26-40].

Shulardan biri – pedagog tomonidan pedagogik va ta'lim texnologiyalarini ta'lim jarayoniga tadbiiq etishdagi izchillikka muntazam ravishda amal qilinmasligi, shuningdek, ta'lim berishning asosiy komponentlari (ta'lim shakli, vosita va

usullari)dan foydalanishda uzviylik va uzliuksizlikka roiya etilmasligi hamda ta'lim texnologiyalarini qo'llashdagi tizimlilikka etibor qilinmasligi va boshqa shu kabi sabablar – o'quv maqsadlarini to'g'ri belgilash naqadar muhim ekanligini yana bir bor isbotlaydi.

Bu borada talabalarning nazariy bilimlarini amaliy ko'nikmalar bilan baravar rivojlantirib borishda bevosita "Blum toksionomiyasi" ni ahamiyatini va rolini alohida ta'kidlagan bo'lardik. Zero, xorijiy tillar yoki xorijiyilar uchun o'zbek tili bo'yicha o'quv mashg'ulotlarining mazmunidan kelib chiqqan holda Blum toksionomiyasiga asosan o'quv maqsadlarini aniqlash va shu asosda mashg'ulotlarni tashkil etish – talabalarning mavzu maqsadidan kelib chiqib, rejashtirilgan natijaga to'laqonli erishishlarini samarali ta'minlaydi, desak xato qilmagan bo'lamiz. Chunki, o'quv maqsadlarini mashg'ulotning didaktik maqsadlariga muvofiq belgilanishi ta'lim samaradorligini aniqlash va mavjud kamchiliklarga barham berilishiga zamin tayyorlaydi. 1956 yili amerikalik o'quv-psixolog Benjamin Samuel Bloom tomonidan ishlab chiqilgan mazkur toksionomiyada Bloom fikrlash qobiliyatlarini tanqidiy fikrlash va mulohaza yuritish miqdoriga qarab tasniflashning yo'lini yaratdi.

Ushbu toksionomiya o'z ichiga bilish, tushunish, amaliyotga qo'llash, tahlil qilish, sintezlash, baholash kabilarni o'z ichiga oladi. Aynan Blum toksionomiyasini qo'llagan holda o'qitishda erishili mumkin bo'lgan yutuqlarni ikkiga bo'lish mumkin: birinchisi – o'quv maqsadlarini aniq va natijaga qaratilgan holda belgilanishi; ikkinchisi – talabalarda yegallaniladigan nazariy bilimlar bo'yicha amaliy ko'nikmalarni shakllantirish hamda rivojlantirishga erishish.

Blum toksionomiyasini qo'llashda pedagog tomonidan quyidagi omillarga rioya qilinishi maqsadga muvofiq deb hisoblaymiz:

- ✓ o'quv maqsadlarini belgilashda mavzuning mazmunidan kelib chiqish;
- ✓ Blumning har bir bosqishidagi jarayonlarni samarali tashkil yetishda muayyan ta'lim usullaridan izchil va tizimli foydalanish;
- ✓ Blum toksionomiyasining har bir bosqichiga erishishni ta'minlashga qaratilgan omillarni hisobga olish. Albatta, mavzu bo'yicha bilimlarni talabalar tomonidan o'zlashtirilganligini obektiv va haqqoniy aniqlash va baholash maqsadida muayyan topshiriqlardan foydalanish talab etiladi. Bu yo'lda Blum toksionomiyasi bo'yicha bilishga oid o'quv maqsadiga erishilganlik darajasini nazorat qilish va baholash nostandart test topshiriqlaridan samarali foydalanish maqsadga muvofiqdir.

Talabalarning Blum toksionomiyasi bo'yicha o'quv maqsadiga erishilganligini nazorat qilishda ular tomonidan muayyan mavzu bo'yicha ma'lumot va axborotlarni o'zlashtirganlik darajasini aniqlash muhimdir. Buning uchun talaba mavzu bo'yicha

obektlarni aniqlashi, ularga ta'rif berishi, ma'lumotlarni qayta ishlashlari, o'z fikrini bayon etishi, muayyan jarayon, obekt va voqeaning o'ziga xos xususiyatlarini ajratib ko'rsatishi kerak bo'ladi. Ushbu fikrlarni standart o'quv va test topshiriqlari bilan amalga oshirib bo'lmaydi, bilish o'quv maqsadiga erishilganlik darajasini aniqlashda rasmi va ko'p javobli nostandart testlardan foydalanish tavsiya etiladi.

Quyida bu borada shaxsiy tajribalarimizni tavsiya etamiz:

1) **Bilish.** Bu bosqichda asosiy o'quv maqsadi – talabalar tomonidan axborotni o'zlashtirishga qaratiladi. Bunda talaba mavzuni aniqlashi, uni ta'riflayshi, qayta ishlashi, mazmunini gapirib berishi, mohiyatini tushuntirib berishi av ajratib ko'rsatib berishi talab etiladi. Test topshiriqlari, og'zaki javob, klaster tuzish – preproduktiv, produktiv, qisman izlanishli, kreativ darajani ta'minlashda muhim hisoblanadi.

2) **Tushunish.** Bu bosqichda asosiy o'quv maqsadi mavzuning ahamiyatini anglash, asosiy g'oyani ajratib ko'rsatishga qaratiladi. Bunda talaba umumlashtirish, qayta ishlash, asosiy g'oyani qayta ishlash, u bo'yicha mustaqil misollarni keltirishi, o'z fikrini himoya qilishi talab etiladi. Klaster tuzish, Venn diagrammasi, xorijiy tildan ona tiliga tarjima yoki ona tilidan xorijiy tiliga tarjima qilish – produktiv, qisman izlanishli hamda kreativ darajani ta'minlashga xizmat qiladi.

3) **Amaliyotga qo'llash.** Bu bosqichda asosiy o'quv maqsad axborotni yangi kutilmagan vaziyatda qo'llashga qaratiladi. Bunda talaba mavzu mazmunini moslashtirishi, qayta ishlashi, loyihalash, modellashtirish, qayta aytib berish jarayonlarida qatnashadi. Klaster tuzish, aqliy hujum, og'zaki javob, Chizmalı organayzerlar, Pinboard texnikasi, Insert usuli reproduktiv, produktiv, qisman izlanishli, kreativ darajani ta'minlashga xizmat qiladi.

4) **Tahlil.** Mazkur bosqichda o'quv maqsadi axborotni yoki obektni qismlarga ajratishga qaratilishi lozim. Bunda talaba mavzu asosidagi ma'lumotlarni taqqoslash, ularni qismlarga ajratish, muayyan tularini alohida ajratish, shuningdek, qiyoslash kabi vazifalarni bajarishi lozim. Venn diagrammasi, FSMU, "T" jadvali, "Toifalash" jadvali, qisman izlanishli, kreativ darajani ta'minlashga xizmat qiladi.

5) **Sintez.** Bu bosqichda asosiy o'quv maqsadi goy'alarni mujassamlashtirishdan iborat bo'ladi. Bu esa talabadan mavzu bo'yicha axborotni guruhlariga ajratib berish, ularni umumlashirish, qayta ishlab berish (rekonstruksiya) vazifasi talab etiladi. Bunda qisman izlanishli, kreativ darajani ta'minlashda Klaster, Chizmalı organayzerlar ("Nima uchun", "Baliq skeleti", "Konseptual jadval" va boshqalar) qisman izlanishli, kreativ darajani ta'minlashda o'zining samarasini beradi.

6) **Xulosalash.** Bu bosqichda asosiy o'quv maqsadi o'rganilgan mavzu bo'yicha xulosa yasashga qaratiladi. Bunda talaba mavzu mazmunini baholashi, u bo'yicha tanqidiy fikr yuritishi, fikrga qarshi fikr bildirishi, muayyan fikrlarni qo'llab quvvatlay olishi, zarur holda ularni inkor qila olishi talab etiladi. Mazkur kreativ darajani ta'minlashda asosan og'zaki javob muhim ahamiyatga egadir.

XULOSA

Ta'lim jarayonida Blum toksionomiyasiga binoan o'quv maqsadlarining aniqlanishi, talabalarning o'quv maqsadlariga erishish darajasini nazorat qilish va baholashda nostandart test topshiriqlaridan foydalanish nafaqat nazoratning haqqoniyligini, balki uning keng qamrovligini ham ta'minlaydi.

REFERENCES

1. Балан Д.В. Связь между темпераментом и трудностями в преподавании современной молодежи. – Минск: ЛУЧ, 2021. С.112.
2. Микишева Т.В. Основные проблемы в преподавании. – М.: Новое слово в науке и практике: гипотезы и апробация результатов исследований, 2021. №1. С.56.
3. Nabievna, N. D. (2021). The Difference Between Mother-In-Law and Daughter-InLaw in Uzbek Families with Mother-In-Law and DaughterIn-Law in Other Countries Families. *Zien Journal of Social Sciences and Humanities*, 3, 14-17.
4. Latibjonovna, B. G. (2021). Ethics of the Relationship between the Medical Professional and the Patient System. *International Journal of Development and Public Policy*, 1(4), 115-120.
5. Karimova, F., & Azizova, M. (2021). THE UZBEK FOLK SONGS AND THEIR IMPORTANCE IN NATIONAL LITERATURE. *Интернаука*, (10-2), 91-93.
6. Rashitovna, A. M., Inoyatovna, K. F., & Sanjarovna, M. N. Effective Methods Of Teaching English And Its Relation To Other Sciences. *JournalNX*, 6(10), 316-319.
7. Хурулбоев, Ш. А. (2021). КОНВЕРСИЯ В СОЗДАНИИ НЕОЛОГИЗМА И ЕГО РОЛЬ В ГАЗЕТНОМ СТИЛЕ. *МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ ИСКУССТВО СЛОВА*, 4(2).
8. Хурулбоев, Ш. А., Нишонов, И. А., Мамаджонов, А. В., & Абдувоитов, Р. А. (2020). ХОРИЖИЙ ТИЛЛАРНИ ОНЛАЙН ЎҚИТИШНИНГ САМАРАДОРЛИГИ ВА ИСТИҚБОЛИ. *ИННОВАЦИИ В ПЕДАГОГИКЕ И ПСИХОЛОГИИ*, (SI-2№ 8).

9. Axmadjonovna, D. N., & Zafarbek o'gli, U. M. THE IMPORTANCE OF TECHNOLOGY IN DESIGNING TEACHING MATERIALS. *TOHIKENT-2021*, 33.
10. Axmadjonovna, D. N. (2021). Emotions in SLA: Collaborative Learning for an EFL Classroom. *International Journal of Development and Public Policy*, 1(4), 127-129.
11. Xasanova, G. (2021). TARBIYA TUSHUNCHASI. *Мактабгача таълим журнали*, 4(Preschool education journal).
12. Юлдашева, Л. Р. (2021). COLLOQUIALISMS AND THEIR ROLE IN THE ENGLISH LANGUAGE. *МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ ИСКУССТВО СЛОВА*, 4(2).
13. Yuldasheva, L. R. (2021). ICT-COMPETENCE AS A PROFESSIONAL CHARACTERISTIC OF A MODERN TEACHER. *International Journal of World Languages*, 1(2).
14. Мамаджанов, А. (2020). ТУРКИСТОН ҲАВАСКОР АРХЕОЛОГЛАР ТЎГАРАГИ ФАОЛИЯТИ ХУСУСИДА. *ВЗГЛЯД В ПРОШЛОЕ*, 3(9).
15. Туракулова, Ф. А. (2018). МЕЖНАЦИОНАЛЬНОЕ СПОКОЙСТВИЕ И ГАРМОНИЯ В ПРОСТОРНОМ УЗБЕКИСТАНЕ. *Актуальные научные исследования в современном мире*, (5-6), 36-39.
16. Абдувоитов, Р. А. (2021). LINGUISTIC CHARACTERISTICS OF THE TERMS RELATED TO THE "MARKET ECONOMY" CONCEPT WITHIN BUSINESS ENGLISH LEXICON. *МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ ИСКУССТВО СЛОВА*, 4(2).
17. Abduvoitov, R. A., & Juraboev, D. THE ROLE OF ORGANIZING DISCUSSION AND DEBATING CLASSES IN NON-PHILOLOGICAL UNIVERSITIES. *TOHIKENT-2021*, 22.
18. Juraboevich, B. N. (2021). Products in Manufacturing Enterprises the Essence of Quality Management. *International Journal of Development and Public Policy*, 1(5), 117-118.
19. Alijonovich, A. R. (2021). Classification of Machine Control Systems and Automated Systems. *International Journal of Development and Public Policy*, 1(4), 45-47.
20. Khabiba, J. (2021). The Relationship Between a Person and His Personality. *International Journal of Development and Public Policy*, 1(4), 48-50.
21. Abdumutalibovich, N. K. (2021). Study of the Technology of Obtaining Thin Films in the Field of Microelectronics. *International Journal of Development and Public Policy*, 1(4), 51-53.

22. Abdullajonovich, K. S. (2021). Technology and Physics of Taking Suitable Electro Energy with the Help of Solar Power. *International Journal of Development and Public Policy*, 1(4), 57-58.
23. Rafikovna, U. S. (2021). The Importance of Vocabulary Learning Strategies. *International Journal of Development and Public Policy*, 1(4), 130-132.
24. Muminov, O. N. (2021). EUPHEMISMS IN MODERN ENGLISH. *Scientific progress*, 2(7), 866-870.
25. Vaslidin o'g'li, M. N., & Norhujaevich, M. O. (2021). Comparative Typology of Verbal Means Expressing the Concept of " Goal" in Languages with Different Systems. *CENTRAL ASIAN JOURNAL OF LITERATURE, PHILOSOPHY AND CULTURE*, 2(12), 51-55.
26. Muminov, O. N. (2021). POSSIBILITIES OF USING THE LANGUAGE GAME IN INTERNET COMMUNICATION. *Scientific progress*, 2(7), 861-865.
27. Muminov, O. N. (2021). EUPHEMISMS IN MODERN ENGLISH. *Scientific progress*, 2(7), 866-870.
28. РАЖАБАЛИЕВА, Г. М., & ТУРАКУЛОВА, Ф. А. (2015). СОЦИАЛЬНО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ И ФУНКЦИИ СОВРЕМЕННОЙ СЕМЬИ. In *Юность и Знания-Гарантия Успеха-2015* (pp. 311-313).
29. Туракулова, Ф. А. (2016). PRIORITY DIRECTIONS OF DEVELOPMENT OF PEDAGOGICAL SCIENCE. *Учёный XXI века*, (10 (23)), 58-59.
30. Akhmadjanovna, N. R. (2019). Improving vocabulary competence of ESL learners of B1 level. *Вопросы науки и образования*, (1 (42)).
31. Akhmadjanovna, N. R. N., & Qizi, M. Z. M. (2019). Overcoming problems in teaching writing to esp (English for specific purposes) students. *Достижения науки и образования*, (7 (48)).
32. Nizamova, R. (2021). The role of communicative competence in teaching foreign languages in ESP classes. *Middle European Scientific Bulletin*, 12, 307-310.
33. Rano, N. (2021). Use of Internet Resources in Teaching a Foreign Language. *Бюллетень науки и практики*, 7(4), 444-449.
34. Туракулова, Ф. А., & Хушназарова, М. Ш. К. (2015). Биологические и социальные факторы развития ребенка. *Инновационная экономика: перспективы развития и совершенствования*, (2 (7)).
35. Туракулова, Ф. А., & Махмудова, О. Ю. (2014). Технология организации и проведения внеклассных мероприятий в период педагогической практики. *Инновационная экономика: перспективы развития и совершенствования*, (2 (5)).

-
36. ТУРАКУЛОВА, Ф. А., ИСАКОВА, А. М., & ИСОМИТДИНОВ, С. С. (2014). ИГРЫ И РАЗМИНКИ ДЛЯ ПЕДАГОГОВ ВУЗА ПРИ ОБУЧЕНИИ СТУДЕНТОВ ВО ВНЕАУДИТОРНОЕ ВРЕМЯ. In *Будущее науки-2014* (pp. 105-112).
37. Туракулова, Ф. А., Шерматова, Х. К., & Джурабаева, Д. Ш. (2014). Интерактивные методы обучения как основа модернизации сферы образования. *Инновационная экономика: перспективы развития и совершенствования*, (2 (5)).
38. Turakulova, F. A., Tolqinjon, M., & Muxammadali, N. (2021). NORBOTABIY MADRASAH. *ResearchJet Journal of Analysis and Inventions*, 2(06), 306-309.
39. Туракулова, Ф. А., & Кудратова, Ш. К. (2014). Социальный статус семьи. In *Исследование инновационного потенциала общества и формирование направлений его стратегического развития* (pp. 215-216).
40. Туракулова, Ф. А. (2016). ПРИОРИТЕТНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ НАУКИ. *Ученый XXI века*, 59.
41. Nabievna, N. D. (2021). The importance of interactive games in english language teaching and their impact on the teaching process. *ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal*, 11(4), 1086-1089.
42. Nabievna, N. D. (2021). The Essence of Upbringing and Preservation of Traditions in Uzbek Families. *International Journal of Development and Public Policy*, 1(4), 54-56.